

Livets politik

Et centralt værk om den somatiske etik og det neurokemiske borgerskab foreligger nu på dansk. Bogen retter fokus mod empirisk forskning om læger, patientgrupper, farmaceutiske virksomheder og genetikere.

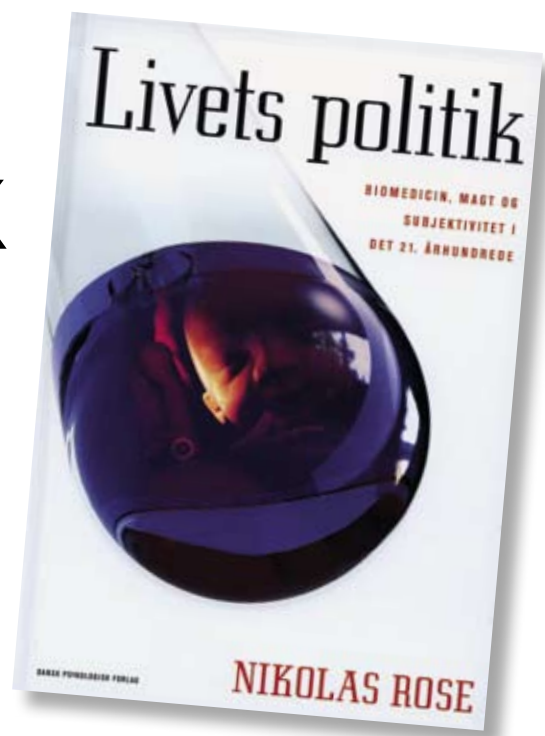
Anmeldelse ■ Af Niels Christian Mossfeldt Nickelsen

Professor Nikolas Rose fra London School of Economics har skrevet et banebrydende værk, "Livets politik – Biomedicin, magt og subjektivitet i det 21. århundrede" med fokus på biomedicin, biopolitik". Bogen er nu oversat til dansk af Søren Søgaard og udgivet af Dansk psykologisk Forlag. Lotte Huniche har skrevet forordet. Bogen indeholder en omfattende litteraturliste og et forbillidligt notesystem.

Dermed er et imponerende socialpsykologisk værk fra 2007 tilgængeligt for en stor kreds af læsere i Danmark. Ros til Dansk psykologisk Forlag for at binde an med denne milepæl og tilvejebringe mere end de sædvanlige *how to do it-books*.

Værket argumenterer for og dokumenterer fremkomsten af en ny somatisk etik. Rose argumenterer, at det er "soma", som i øjeblikket gives en fremtrædende eksistens – vores genom, vore neurotransmittere, vores "biologi". Dette hænger blandt andet sammen med, at vidensformer, som former forståelsen af os selv, i stigende grad er biologiske, medicinske, genetiske. Således er argumentet, at subjektiveringsprocesser og magtforhold er under forandring. Påstanden er, at den "somatiske etik" (s. 323) samt de nævnte forskningsområder og praksisser indtager en stadig mere markant rolle i selvforståelse og identitetsdannelse i den vestlige verden.

Med inspiration fra Michel Foucault og Gilles Deleuze er Rose gennem sine arbejder gået genealogisk til værks. Det metodiske princip er at starte med et problem i samtiden for derefter at spore de kontingente historiske omstændigheder, som har givet problemet mulighed for at materialisere sig på bestemte måder. Genealogien er for Rose en måde at etablere et konstant dynamisk engagement mellem tænk-

ning og tænkningens objekt, ud fra en optagethed af at udforske konkrete situationers specificitet. Inspireret af Gilles Deleuze italesættes magt som "lines of force". Dette er en anden måde at tale om magt på end fx den gængse efter Marx, hvor magt ofte konciperes som kvantificerbar og som noget, der besiddes af nogen. Snarere er magt at finde i praksisser, som vinder tilslutning, og det er netop det, Rose mener at "den somatiske etik" gør.

Et rum under pres

I det nittende århundrede herskede en nedarvningstænkning omkring subjektets fremtrædelsesformer. En nedarvet disposition eller fx en konstitutionel svaghed blev udløst i åben patologi af en udløsende årsag – tab af formue, alkohol eller lignende. Fra omkring 1950 har selvdannelse i høj grad været formet af psykologiske forståelser, teknologier og praksisformer. Galskab, sindssygdom, neuroser og psykoser blev lokaliseret i et indre psykologisk rum. En slags opbevaringssted for biografi og oprindelsen af tanker, og ønsker (s. 251). Der var her tale om et rum mellem den organiske hjerne og adfærdens sociale rum, hvor sedimenterne fra familiære og menneskelige relationer blev indskrevet. Dette rum kan som bekendt ikke ses, men antagelsen var, at det kunne fortolkes af analytikere eller forestilles af digtere og kunstnere.

Ifølge Rose er dette rum for selvdannelse under pres. I de moderne former for biologisk tænkning er der ikke en eneste nedarvet disposition. Vi er derimod alle bærere af genetiske sårbarheder over for forskellige omstændigheder, sårbarheder, som er små, distinkte og ikke mindst molekylære.

De lægemidler, der blev ordineret til mennesker, som mentes at være psykisk syge indtil de tidlige 1950'ere, var generelle i deres virkning. De var fx beroligende eller stimulerende. Men de psykiatriske lægemidler, som blev udviklet fra sidst i 1950'erne (Klorpromazin, Reserpin, Benzodiazepiner) (s. 257), mentes at have specifikke virkninger på sindsstemning, tanker eller adfærd. Med Prozac (lykkepiller) i 1990'erne blev et ikonisk lægemiddel lanceret og blev, ifølge Rose, lanceret med en helt ny molekylær argumentations- og tankestil. Prozacs banebrydende status byggede på, at det var fabrikeret til at ødelægge et og kun et aspekt af et enkelt neurotransmittersystem og hævdedes at forøge niveauet for den disponible serotonin i synapserne. Molekylære lidelser ville fra nu af modtage målrettet molekylær behandling.

De farmaceutiske virksomheders hjemmesider anvendte nu denne type molekylære argumentationsstil, som var designet til at understrege specificiteten ved det neurokemiske grundlag for diagnosen og for medicinens virkemåde. Ydermere henvendte virksomhederne sig via websites direkte til patienter med opfordringer om at gå til deres lokale læge for at få udskrevet medicinen.

Disse konkrete redegørelser og sammentænkningen af molekylære mekanismer og variationer i sindsstemning, tankeprocesser og adfærd er ifølge Rose karakteristisk for tiden omkring årtusindskiftet og markerer et markant molekylærbiologisk diskursskifte omkring italesættelsen af subjektivitet.

Medicin under en blå himmel

I tiåret fra 1990 til 2000 voksede det psykofarmakologiske marked i værdi med over 200 % i Sydamerika, med 126 % i Europa og med hele 638 % i USA. Ved slutningen af tiåret løb salget af receptpligtige psykofarmaka i USA op i næsten 19 mia. dollars – næsten 18 % af det samlede farmaceutiske marked (s. 268). Igennem 1980'erne blev brugen af psykofarmaka intensiveret for at holde mennesker med psykiske lidelser uden for de psykiatriske institutioner og blev markedsført som noget, der gav individerne mulighed for at håndtere livet i samfundet og opretholde en normal tilværelse.

Reklamer lancerer i dag ikke så meget medicinen som noget, der skal normalisere en afviger, snarere som en måde at korrigere anomalier, at tilpasse individet og genskabe og opretholde dennes evne til at indgå i hverdagslivets kredsløb. I midten af 1990'erne var reklamerne fulde af smilende, ansigter og billeder af solen, der gennembryder skyerne – fulde af håb.

De subjektivitetsdiskurser, tanke- og argumentationsstile, der tog form henover det tyvende århundrede og ovennævnte eksempel med "sindsstemnings medicin" (som blot er illustrativ i forhold til en langt bredere udvikling), frembragte ifølge Rose en helt ny måde at forholde os til os selv. Når Rose hævder, at vi er blevet "neurokemiske borgere", er det ikke en påstand om, at denne nye måde at forholde os til os selv helt har erstattet noget tidligere. Snarere er det hans pointe, at forskellige praksisser udtrykker forskellige anskuelser af subjektivitet, og han understreger, at den forestilling, at enhver historisk periode er karakteriseret af en synkron måde at anskue os selv, er forkert.

Roses budskab er snarere, at en neurokemisk opfattelse af os selv netop nu er ved at overlejlre andre ældre anskuelser af subjektet og livet selv. Individerne og deres autoriteter, såsom læger, sygeplejersker og lærere, er i gang med at omkode variationerne i følelser, tanker og stemninger ud fra den måde, sådanne kemikalier virker – og således må vi forvente, at individer også handler i forhold til sig selv i lyset af disse emergerende biokemiske anskuelser.

— — —

Som kommentar til Roses grundige og imponerende genealogiske analyser er det klart, at det er vigtigt at kritisere den stigende anvendelse af lægemidler og i det hele taget at kritisere genetikken og molekylærbiologiens indpas som nye kontrolagenter ved at udpege de falske løfter, uheldige bivirkninger og det omsiggribende bioøkonomiske rationale. Roses argumentation viser, at "den somatiske etik" på markant vis slører grænserne mellem behandling og helbredelse, manipulation og forbedring – og er intimt sammenflettet med de emergente livsformers ændrede krav til den biologiske borger.

Livets politik er under forandring, og en af de tråde, som Rose igen og igen peger på og forfølger, er, at "den somatiske etik" er uløseligt forbundet med den livsopgave, som påhviler den biologiske borger – nemlig at forvalte, overvåge og modulere kroppe såvel som evner, dispositioner og indstillinger for at opretholde evnen til at indgå i hverdagslivets kredsløb.

Niels Christian Mossfeldt Nickelsen

BOGDATA ■

Nikolas Rose:
Livets politik – Biomedicin, magt og subjektivitet i det 21. århundrede. Dansk psykologisk Forlag, 2009.
432 sider. 388 kr. indb.